

SKALA STRESNIH ŽIVOTNIH DOGAĐAJA ZA DJECU (STRES-D)

Autori: Edina Košta , Anita Vulić Prtorić
Priredila: Anita Vulić-Prtorić

Skala stresnih životnih događaja za djecu (STRES-D) konstruirana je za potrebe jednog šireg istraživanja (Košta, 2000.). Pri konstrukciji skale pošlo se od rezultata najnovijih istraživanja na području mjerenja stresa prema kojima je metodološke nedostatke dosadašnjih skala na ovom području moguće izbjeći ako se uzmu u obzir slijedeći nalazi (prema Sorensen, 1993):

- A) stresni događaji koje doživljavaju djeca razlikuju se značajno od stresnih događaja koje doživljavaju odrasli;
- B) životni događaji sami po sebi ne omogućuju procjenu stresnosti pojedinih događaja; potrebno je uključiti i subjektivnu procjenu stresa;
- C) tzv. *dnevni stresori* koji traju kroz neko vrijeme superiorniji su od samih životnih događaja u predikciji psiholoških posljedica;
- D) procjena stresa koju daju djeca značajno se razlikuje od procjena istog stresa kada je daju roditelji ili liječnici, te stoga u radu s djecom treba dati prednost upravo njihovim procjenama.

U prvoj fazi konstrukcije skale STRES-D učenici od 5. do 8. razreda zamoljeni su da produciraju što veći broj događaja koji su za njih uznemirujući i to bez obzira da li su ih doživjeli ili nisu. Dobiveni podaci su zajedno s relevantnim nalazima iz literature (Yamamoto i suradnici, 1996.; Sorensen, 1993.; Fields i Prinz, 1997.) poslužili za sastavljanje skale. Izvršena je sistematizacija događaja koje su naveli učenici, te su uz te događaje uvršteni i oni događaji koji su po naprijed navedenim autorima specifični za ispitivanu dob, a djeca su ih zaboravila navesti. Nakon ovog postupka dobivena je skala od 74 čestice koja je primijenjena na uzorku od 211 učenika 5. do 8. razreda osnovne škole. U uputi se od učenika tražilo da pored svakog događaja odgovore na 3 pitanja:

1. da li su to doživjeli u posljednjih 6 mjeseci
2. da li su ikada u životu to doživjeli i
3. koliko je navedeni događaj za njih uznemirujući, bez obzira da li su ga doživjeli ili ne (na ovo pitanje učenici odgovaraju procjenom na skali od 1 = uopće nije do 5 = da, jako).

Prije nego što se pristupilo statističkoj obradi rezultata u ovoj skali izvršen je drugi odabir čestica. Tako su izbačene one čestice za koje su ispitanici izjavili da su im dvosmislene ili preglobalne (npr. *Povrijediti nekoga*, može značiti i uvrijediti nekoga, ali i nanijeti nekome tjelesnu povredu, i sl.), čestice koje opisuju one događaje koje je doživjelo više od 85% ispitanika i one čestice koje opisuju događaje koje su ispitanici procijenili kao najmanje uznemirujući, dakle ne – stresni. Nakon ovog odabira 44 čestice skale STRES-D uključene su u statističku obradu rezultata.

Prvi korak pri tome je bila provjera faktorske strukture. Pri tome valja napomenuti da većina autora (prema Lazarus, 1990) smatra da faktorizacija skala životnih događaja nije uputna zbog raznolikosti samih događaja. Faktorskom analizom (metoda zajedničkih faktora uz Varimax rotaciju) dobivena su 4 faktora koja su se pokazala uglavnom neinterpretabilnima, a većina čestica je imala najveće zasićenje na prvom faktoru. Analizom čestica utvrđena je

visoka pouzdanost (koeficijent Cronbach alfa = 0.95), što je u nekoj mjeri i neočekivano s obzirom da se radi o subjektivnim procjenama stresa vrlo različitih događaja.

Rezultati dobiveni primjenom skale STRES-D mogu se analizirati s obzirom na nekoliko osnovnih pokazatelja:

- s obzirom na ukupan broj doživljenih stresnih događaja;
- s obzirom na vrstu, tj. pripadnost određenoj kategoriji doživljenih stresnih događaja: 4 kategorije s obzirom na frekvenciju i procjenu intenziteta (događaji niske frekvencije i visoke procjene intenziteta, događaji visoke frekvencije i visokog intenziteta, događaji niske frekvencije i niskog intenziteta i događaji visoke frekvencije i niskog intenziteta) i 4 kategorije s obzirom na područje života (medicinski, školski, socijalni i obiteljski stresori);
- s obzirom na vrijeme događanja – da li se događaj zbilo u zadnjih 6 mjeseci ili ranije u životu;
- s obzirom na subjektivnu procjenu intenziteta stresa

Skala STRES-D pokazala je dobre psihometrijske karakteristike te se kao takva može preporučiti za korištenje kako u istraživačke tako i u dijagnostičke svrhe. Njena prednost nad dosadašnjim skalama sličnog tipa je u tome što osim liste stresnih događaja sadrži i njihovu subjektivnu procjenu. U kliničkim uvjetima ona može biti korisna nadopuna metodi intervjua. U tom smislu predvidjeli smo pitanje u čestici pod rednim brojem 45. gdje od ispitanika tražimo da navede i onaj događaj ili događaje koji u skali nisu navedeni.

LITERATURA

1. Fields L., Prinz R.J. (1997) Coping and adjustment during childhood and adolescence, *Clinical Psychology Review*, 17 (8), 937-976.
2. Košta E. (2000) *Utjecaj stresnih životnih događaja i atribucijskog stila na anksioznost djece osnovnoškolske dobi*, Filozofski fakultet u Zadru, Odsjek za psihologiju: Diplomski rad
3. Lazarus R.S. (1990) Theory based stress measurement, *Psychological Inquiry*, 1,1,3-13.
4. Sorensen E.S. (1993) *Children's Stress and Coping: A Family Perspective*, The Guilford Press.
5. Yamamoto K.D., Davis O.L., Dylak S., Whittaker J., Marsh C., van der Westhuizen P.C. (1996) Across six nations: Stressful events in the lives of children, *Child Psychiatry and Human Development*, 26,3, 139-151.